

Бабусина казка

Яків Щоголів

(Д. І. Багалію)

Ви б мені, серденько, іноді з ласки
Та розказали хорошої казки! —
Так колись підвечір дівчина мила
Рідній бабусі своїй говорила.

Казку сказать тобі? Ох, моя ненько!
Мабуть, чи й знаю яку я, серденько!
Сьомий десяток кінчаю на світі, —
Де ж то мені вже казки говорити?
Всі, які знала, які коли чула,
Всі ж таки, всі їх давно я забула!
Та однії я не матиму сили,
Мабуть, забути, поки й до могили.
Дуже стара я; гріхи б замоляти
Треба у бога, та царства прохати;
А і тепер, як давнину згадаю,
Наче я щастя колишнє вертаю!
Я про ту казку і досі мовчала, —
Ну, та вже слухай, коли нагадала.

Мала я батька, була в мене й мати-
Так немов треба сю казку почати.
Батько був добрий, і мати нічого,
Я до їх линула, як ні до кого;

Я їх любила, що більше й не можна!
Знали нас люди, жили ми заможнo.
Був у нас добрий будинок з вербини,
Гонтовий дах, димарі із цеглини;
Четверо вікон дивилось в садочок;

Все — і вітряк, і криниця, й ставочок.
Пар з півдесятка товару держали,
Хуру щогоду на Дін виряджали,
Батько було те, що й крамом торгує,

Мати в коморах добром порядкує;
Я ж мій город та вишник доглядала,
Хусточки шила та пісні співала...

Ти не дивуйся, що я ізігнулась:
Чом не зігнутись, як щастя минулось?
Е, я хороша була молодую!
Ти вже, дитино, не будеш такою!
Рівна, як щогла, гнучка та висока,
Біла, як крейда, та ще й чорноока,
Вродою все я село дивувала!
Та через вроду либонь і пропала!

Стала я день поза днем підростати
Й чую, що іноді батькові мати
Кажуть: пора б уже нашій дитині
Віно складати потроху у скрині.
Й правда, що віна багато надбали.
Чом і не дбати: одну мене мали.
Я ж, було, наче нічого й не знаю:
Сяду в садочку та пісню співаю!

Стала в селі я на славу. За мною
Хлопці на ігрищах ходять юрбою,
Линуть до мене, за мене аж б'ються;
Подруги з ремства лютують та рвуться;
А про сватів уже — що і казати?
Лізли, як мухи, до нашої хати!
Батько, було, їх звичайно вшанує,
Мати смачним гарбузом нагодує;
От вони з сорому вийдуть тихенько
Та й шкандибають додому швиденько.
Все ж ти хоч бігай — не бігай неволі,
А не втечеш неминучої долі!
Й я не втекла її: пісні співала,
А у тенета, як сарна, попала.

Мали сусіди хорошого сина:
Був він їм смирна і добра дитина.
Ми й уподобали одне одного;
Змовились, — от і пішла я за його.

Тихо один рік і другий минає, —
Щастя нікуди від нас не тікає:
Він мене любе, жаліє, шанує,
Серденьком зве і голубе, й милує.
Третього ж року щось став сумувати,
Кинув хазяйство, цурається хати;
В річах чудне щось і в очах утома,
Всім він нудиться і в людях, і дома;
Холодно, каже, у стінах могили:
Треба як-небудь розважити сили!

Раз я проснулася. Бачу — світає,
А чоловіка вже в хаті немає:
Кажуть, що верхи поїхав із дому
Сам, а куди — не сказав він нікому.
Ждали обідать, вечеряти ждали,
З тим, що без його і спать полягали.
Тиждень, і другий, і третій минає,
А чоловіка додому немає;
Все він — і жінку, й домівку покинув,
Та з того часу, як вітер, і згинув.
Ох, моя ненечко, довго я билась,
Плакала ніченьки, вдень я нудилась;
Бога й святих його щиро молила,
Двічі у Київ на прощу ходила...
Все ж таки щастя не швидко вернулось;
Як і вертатись тому, що минулось?

Третьої весни сиджу я у хаті,
Батькові ш'ю сорочки мережчаті
Та й поглядаю раз по раз в віконце:
Ті ж, що учора, і небо, і сонце,
Ті ж і квітки на вгороді сміються,
Ті ж очерети по берегу гнуться,
Небо прозірне без краю синіє,
В полі зеленому марево мріє...
Але щось з степу немов подалося;
Куряво шляхом густе подалося!
Скрипнула хвіртка. Я вийшла. Ох, ненько!
Стукнуло в мене недурно серденько!
Бачу — вояка з коня вороного

Зскочив на землю, сідла дорогого
Ледве черкнувшись на мить острогою;
Важний і бравий він став перед мною:
Кунтуш багатий, широкі вільоти,
Шапка червона, з сап'яну чоботи;
Пояс по стану гнучкому повитий,
Із оксамиту, ще й золотом шитий.
Пил обмахнувши і кинувши в кучу
Ратище, шапку і шаблю блискучу,
Каже він: "Ти й не змінилась, Оксана!
Як же без мене жила ти, кохана?
Глянь-бо на мене: хіба не пізнала?"
Я, як стояла, так зразу і впала!
Він нахилився, мене підіймає,
В очі цілує, за стан обіймає.
"Відкіль, кажу я, ти, рідний мій, взявся
"Адже аж з Дикого Поля примчався!
Нудно без тебе зробилось, так з Січі
От я й приїхав, щоб глянути в вічі,
Прямо ж у вічі твої, моя любко,
Та подивитись на тебе, голубко!"

Весело стало нам всім після того:
Він без привіту не кине нікого,
Всіх в слободі, кого зна і не знає,
З ранку до ночі гулять зазицає.
Руку засуне в глибоку кишеню,
Витаска грошей повнісіньку жменю,
Кине круг себе та й крикне: "Горілки!
Грайте цимбали, скрипки і сопілки!
Хай усі люди на слободах знають,
Як запорожці бенкети справляють!"
Так прогуляв він три тижні та й каже:
"Ну, та й обридло! Нехай тобі, враже,
Вдень і вночі про той бенкет приснить
Се й запорожцю то можна вже впиться
Кинув Василь мій відразу гуляти,
Смирний зробився; мене шанувати
Став він без міри; на ярмарок піде,
З ярмарку кіньми додому приїде;
Скриню і другу розкриє. Мій боже!

Скільки він краму із скринь тих положе!
Каже— "Та годі, Оксано, робити:
Є в мене за що добра накупити".

Слухай, голубко! Не мало живу я
На світі років, а й досі ношу я
Крам, що надбав він; іще й твоя мати
Довго носила; та буде що дати
З його й тобі, моє серце, на віно, —
Тільки носи на здоров'я, дитино!
Що ж я мелю! А про казку й забула!

З тиждень чи зо два й тепер проминуло.
Бачу — Василь мій задумався знову.
Шепче коневі невідому мову,
Збрую блискучу йому натягає,
Шаблю до боку за ремінь чіпляє;
Глянув на сонце, промовив: "Не рано,
Ну, прощавай же, серденько Оксано!
Деся на степах з татарвою поб'юся,
А до тебе таки, мила, вернуся!"
Я й за стремена вхопитись не встигла,
Як по дорозі кура полетіла, —
Вітер із степу на мене повінув...
Згинув! Як вітер, Василечко згинув!..

Чим же я казку мою закінчаю?
Ти б захотіла, голубко, я знаю,
Щоб мій Василечко знову вернувся,
Знову до мене близенько горнувся,
Та й доживали б ми віку умісті?
Ні, як поїхав — пропав він без вісті!
Ми вже й до Січі тієї ходили,
Так козаки нас туди не пустили:
Як запорожця, говорять, шукати, —
Швидше вам вітру у полі піймати!
Буде живий він, так ви дожидайте,
Вбито ж де-небудь, то вже вибачайте!

Мабуть, не струмінь тих сліз пролила я,
Як передихала, як прожила я,

Поки те горе хоч трохи забулось, —
Я і не знаю; та все вже минулось!
Так повсєгда воно в світі буває:
Долю й недолю могила ховає!
От я і казку тобі розказала...

"За що ж його ви, — дівчина питала, —
Щиро любили, за ним побивались,
Вік свій губили, слізьми обливались?
Адже по вас він, не бійсь, не вбивався,
Та чи любив вас, а тільки що грався?
Ще ж і п'яниця; та, мабуть, і гроші,
Ті, що шпурляв він, були нехороші?"

"Геть ти, дитино, не тямиш нічого!
Вам гречкосії до смаку; а в його
Серденьку кров запорожця кипіла, —
Тим же без міри його я любила!"